פרשת תולדות

ב"ה [תרל"ב]

אא"ז מורז"ל הגיד ענין הבארות לחפור למצוא הארה הגנוזה הנסתרת בגשמיות וחיצוניות. ורחובות היא בשבת כו'. כי בשבת מתפשטת כח הנקודה הפנימיות להאיר גם אל החיצוניות. וזה הרחיב ה' לנו (בראשית כו, כב) שמתרחב הנקודה הגנוזה שיש בכל דבר שמשם עיקר החיות. ושמות הבארות עשק ושטנה שבימות החול אף שנסתר עם כל זה על ידי השתדלות בלב ונפש וגם להיות שונא מוחלט ליצר הרע על ידי זה נוכל גם כן למצוא הארה הגנוזה כנ"ל. ובאמת כל עבודת אבותינו היה לנו. כי להם היה נגלה הקדושה ורק לדורות שנוכל למצוא הנקודה גם תוך ההסתר. גם באר לחי ראי (בראשית טז, טו) הוא גם כן להיות דבוק בנקודה הפנימיות. לראות הטוב. כי כל החיות רק מהשגחת הבורא ברוך הוא וברוך שמו כמו שכתוב[1] ויירא אלקים כי טוב וראיה זו נותנת תמיד חיות וקיום לכל נברא וזהו לחי ראי כנ"ל:

גם עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ע"ה היה גם כן רק עבור בני ישראל לדורות. וזהו שכתוב במשנה[2] להודיע חיבתו של אברהם אבינו. פירוש כי נקודה יש בכל איש ישראל מאברהם אבינו ע"ה כן שמעתי **מאא"ז מורז"ל**[3]. וכן פירש[3] מגן אברהם שה' יתברך מגין על נקודה זו כו'. ועל ידי הנסיונות נתברר כי נקודת אברהם אבינו ע"ה שיש בכל איש ישראל. בכוחה לגבור נגד כל הסתרות עולם הזה. שהרי עשר נסיונות הם נגד כל בחינת הסתר שיש בעולם הזה. ורק מי שבוחר בדרכיהם ורוצה בלב שלם להתדבק ולבטל עצמו אליו יתברך יש לו סיוע מכל עבודת אבותינו ע"ה. וגם עקידת יצחק היה נכלל במסירת נפשו כל זרעיו הבוחרים בדרכו ועושים כמעשיו. וזה שמבקשין זכירת עקידתו כנ"ל (שהוא כעין מסירת מודעא) מאחר שכבר מסרנו עיקר החיות אליו יתברך שכל חיותינו שהיה נכלל באבינו יצחק נעקד אליו כנ"ל:

תרל"ד

אא"ז מו"ר ז"ל הגיד בענין הבארות עשק שטנה הוא עבודת ימי המעשה ורחובות הוא בשבת[9]. כי בחול משיגין אלה הבארות על ידי המחלוקות ומריבות עם היצר הרע. ובשבת בא על ידי מנוחה מעצמו. ולכן נקרא רחובות כי הרחיב ה' לנו (בראשית כו, כב). כי כשבא על ידי מעשה האדם אינו יכול להתפשט הרבה שמביא לידי חסרונות. אבל בשבת קודש שבא על ידי ה' יתברך בלבד יש בו ברכה ומתרחבין הדברים וזהו שכתוב (שם) כי הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ:

ב"ה [תרל"ז]

במדרש[1] גיל יגיל (משלי כג, כד) בזמן שנולד צדיק גילה אחר גילה. כי ואלה מוסיף על הראשונים[2] כי מקודם היה תולדות הגשמיי בלבד. אבל מאבות התחיל להיות תולדות בבחינת הרוחניות להנחיל כח הקדושה לזרעו אחריו. וזהו גילה אחר גילה כשהצדיק נולד[1] כי בתולדות יש שמחה. ובזרע צדיקים יש ב' שמחות מב' התולדות בגשמיי ורוחניי. ובפסוק (בראשית כו, טו) וכל הבארות כו' חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים כו' וישב יצחק ויחפור (שם יח). פירוש בימי הם ההארות אשר חידש אברהם והיא בבחינת החסד[3] ואהבת ה'[4]. ובהארות אלו מצאו מים. ואלה הבארות נסתמו אחר כך. לכן היה צריך יצחק לחדש דרך הגבורה ויראת ה'[4] כי בוודאי כל ההסתם היה כדי שיצטרך יצחק לחדש דרך שלו. וכן הוא גם בפרט כל איש ישראל כשמתפעל לפעמים במדה אחת. אחר כך נופל מזאת המדריגה כדי שיצטרך לחפש דרך אחר ועל ידי זה מתקן כל המדות. וכל דרכי האבות היה הכל רק עצות בעבור בני ישראל איך למצוא עבודת ה' כמו שכתוב במדרש[5] אברהם חידש זקנה יצחק יסורים. פירוש זקנה הוא כבוד כמו שכתוב (משלי כ, כט) הדר זקנים שיבה. והוא שעל ידי זה הכבוד והחסד שהקב"ה עושה עם האדם ונותן לו חכמה ודעת. שזקן הוא שקנה חכמה[6]. על ידי אלה הטובות יתבייש אדם מעצמו וישוב לפני הבורא. והוא דרך האהבה. ויצחק הוא בחינת הגבורה. ואם שבאמת אין זוכין לתורה רק על ידי יסורין כמאמר הגמרא[7]. אף על פי כן דרך אברהם קודם והוא טוב לאדם. כמאמר חז"ל[8] טובה מרדות אחת בלבו של אדם כו' על ידי הבושה מרוב הטובה שהקב"ה משפיע לו ולא יצטרך ליסורין כנ"ל:

תרל"ד

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו (בראשית כה, כח). הכתוב נותן טעם כי לא היה אהבה אמיתית רק תלויה בדבר לכן בטלה דבר בטלה אהבה[10]. ולכן כשהקדימו יעקב בצידה אבדה האהבה. אבל רבקה אוהבת את יעקב (שם) בלי טעם ונתקיימה האהבה לעד. וכן כוונת המדרש במה שאמרו[11] כל שהיתה שומעת קולו היתה מוספת אהבה. פירוש שלא היתה תלויה בדבר. וכן אהבת המקום ברוך הוא לבני ישראל גם כן אינה תלויה בדבר אף לא במעשיהם. רק בחר לו חלק ה' עמו (דברים לב, ט) כמו שנאמר עליו עשיר ישמח בחלקו[12]. וזהו שכתוב (מלאכי א, ב) אהבתי אתכם ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב כו'[13] פירוש שאין טעם במה לתלות האהבה רק שבני ישראל מדובקין אליו יתברך בשורשם:

תרל"ד

ולאום מלאום יאמץ (בראשית כה, כג). פירוש שחיזוק כל אום מכח אום השני כי וודאי מה שיש כח לעשו הוא רק מה שגונב מבני ישראל. רק גם הכח לבני ישראל על ידי שגוברין נגד כחו של עשו [וזהו שכתוב (בראשית כז, כט) הוי גביר על ידי התגברות נגדו] ורב יעבוד צעיר (בראשית כה, כג) הוא בתנאי שיהיו כל איש ישראל צעיר בעיניו כדכתיב (דברים ז, ז) כי אתם המעט. וזהו שכתוב (בראשית כז, מ) כאשר תריד. ולפירוש רש"י ז"ל[6] קשה לשון תריד. ונראה הפירוש כאשר בני ישראל מתגאין ויודעין ששולטין על היצר הרע ועל ידי זה יש לו שליטה. כי צריך כל איש ישראל להיות תמיד על משמרתו ולזכור כי אורב לו תמיד. וכן כתב במדרש[7] על יצחק ועבודה רבה כו' (בראשית כו, יד) שאחר כל העשירות זכר וידע כי הוא צריך להיות עובד תמיד שלא להסיח דעת מיצר הרע. ולעולם רב יעבוד צעיר רק שלבני ישראל בנקל להיות צעירים בעיניהם. ואפשר זה היה טעות יצחק שסבר שעשו יוכל להיות צעיר בעיניו יותר. אבל האמת שמה שאדם מבין יותר ועולה במדרגה של קדושה יותר. חל עליו יראת שמים ומכניע עצמו ומתקיים רב יעבוד צעיר כנ"ל. כמו שכתוב[8] מאן דאיהו רב איהו זעיר כו' וכתיב (תהלים לד, י) יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו. פירוש אף שמדרגת קדושה באה אחר יראה. עם כל זה על ידי שמדבק האדם עצמו ביראת שמים אף שעל ידי זה לא יוכל לעלות מדרגה אחר מדרגה על זה נאמר אין מחסור ליראיו כי מה שאדם מניח על ידי יראת שמים לא יפסיד על ידי זה:

תרמ"א

במדרש[6] בית יעקב אשר פדה את אברהם כו' (ישעיה כט, כב). וכי לא היה אברהם אבינו ע"ה כדאי להנצל בזכות עצמו. ויתכן לומר כי אברהם אבינו ע"ה באהבת הבורא יתברך היה משתוקק להשרף על דבר כבוד שמו. והיה לו מזה יותר תענוג מהיותו ניצל. ואין זה חידוש כאשר חכמים הגידו[7] יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא ויפה כו' מכל חיי עולם הזה. רק החומר מעכב. אבל אברהם שנאמר עליו (ישעיה מא, ח) אברהם אוהבי. בלי ספק היה משתוקק לזה יותר מכל ימי היותו על האדמה. רק כדי שיבוא ממנו יעקב בעבור זה עצמו היה רצון אברהם אבינו ע"ה גם כן להנצל וזה לבית יעקב אשר פדה כו':

ב"ה [תרמ"ה]

בפסוק (בראשית כה, כג) ולאום מלאום יאמץ. לאום הוא מלכות[1]. וכפי מה שמקבלין עול מלכות שמים כך נעשין בן חורין ממלכות בשר ודם. כדאיתא במשנה[2] המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות. וכמו כן מי שהוא תחת יד מלכות בשר ודם אין יכול לקבל מלכות שמים כראוי כדאיתא בזוהר הקדוש בהר[3] מאן דכפית באחרא כו'. ולשעבודים הללו אין קץ. ולעולם כפי מה שמקבלין עול מלכות שמים תמיד. כן יוצאין מתחת יד סטרא אחרא. וזהו שכתוב במשנה[2] מעבירין ממנו ונותנין עליו כו'. שב' השעבודים הם בכל איש ישראל. ולאום מלאום יאמץ כשזה קם זה נופל כדפירש רש"י[4] כנ"ל:

ב"ה [תרמ"ח]

בענין הבארות איתא במדרש שיר השירים[1] בפסוק (שה"ש ד, טו) מעין גנים מ"ח פעמים כתיב בתורה באר נגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם[2]. כי הבארות הם למצוא אור התורה אשר נטע ה' יתברך בתוכינו ממש. וזה פירוש שהתורה נקנית בהם הגם כי הכל עוסקין בתורה אך על ידי המ"ח דברים התורה נקנית. כמו זקן שקנה חכמה[3] שיש להחכמה מקום וקנין קבוע בלבו. ובכללות בני ישראל הן המה המ"ח נביאים שעמדו לבני ישראל[4] שזכו בעולם הזה להיות דבר ה' בפיהם [ועיין בזוהר הקדוש פרשת חיי שרה במדרש הנעלם[5] כי מ"ח טיפות נוטפין בכל יום מגן עדן ומ"ח נביאים המשיכו מהם נביאותם ואלה ההארות מתחדשים תמיד כדכתיב (בראשית ב, י) ונהר יוצא מעדן יוצא לשון הווה].

תרמ"ד

וידוי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון כו' (בראשית כו, א). ומשמע שעדיין היה גם הרעב הראשון. והענין הוא על פי המדרש[8] עשרה רעבון באו לעולם וכולן בימי אנשים גדולים כו'. כי המה הסתרות שצריכין התחתונים לתקן אותם. ולכן אברהם אבינו תיקן הרעבון ופתח פתח לעבוד ה' בבחינת אהבה[9]. וידוע שלכל מדה יש הסתר שיש אהבה טובה ואהבה רעה[10] כי אחר החטא יש בכל דבר תערובות. וכן בפרט בכל אדם אחר כל ענין השגה הולך עמו התנגדות והסתר. רק הקב"ה בורא רפואה קודם למכה[11]. ואחר עבודת אברהם אבינו ע"ה בא הרעבון שהיה מיוחד שיתוקן על ידי עבודת אברהם אבינו ע"ה. וכן הוא לעולם. לכן עובד ה' שמתרעם בראותו הסתרות שונות בעבודת ה'. לא מחכמה שאל על זה[12]. כי אדרבא לטובה בא לו ההסתר באותו הזמן שכבר יש לאל ידו לתקנו. והאבות תקנו כל אחד רעבון מיוחד. ולא ביטלו הרעבון רק פעלו עצות למצוא ההארות והתגלות גם בתוך הרעבון. וזה ענין מלבד הרעב הראשון ודו"ק. וזה עצמו הענין שכתבו חז"ל[13] האבות בחרו הגלות. כמו שכתוב (דברים לב, ל) צורם מכרם כו'. פירוש שרצו להשאיר עבודה זו בזרעם אחריהם לתקן ולברר כבוד מלכותו יתברך גם בימי הרעבון והגלות:

תרמ"ה

בענין ברכת יעקב ויתן לך האלקים (בראשית כז, כח) פירש רש"י[12] אם תזכה כו'. וקשה אם כן מאי בעי ברכה. אך הוא כמו שכתוב[13] פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם. כי התחלה צריך להיות מן התחתונים להיות כלי מוכן לקבל הברכה והשפע. ואין כלי מחזיק ברכה אלא שלום[14]. ואין השלימות רק אל בני ישראל[15]. והם הכלי שמחזיק ברכה. ועל זה כתיב (תהלים כט, יא) ה' יברך את עמו בשלום. לכן נקראים השולמית (שה"ש ז, א). ובמדרש[16] שובי שובי (שם) ד' פעמים על הד' מלכיות שבני ישראל נכנסין ויוצאין מהם בשלום. פירוש שבכל מקום שבני ישראל שם. מבררין השלימות ושורה הברכה. ולכן הם כלים שנשתלחו משמים בכל המקומות להיות הברכה שורה על ידיהם. והם המקבלין את הברכה על ידי שמעלין ריח ניחוח למעלה. כמו שכתוב (בראשית כז, כז–כח) ראה ריח בני כו' ויתן לך כו'. פירוש שבכל עת שיש נחת רוח למעלה מעבודת בני ישראל נמשך השפע לתחתונים. נמצא שיעקב אבינו ע"ה לא גזל את עשו רק אדרבה הוא מקבל הברכה לכל העולם. וזהו שאמר לעשו משמני הארץ יהיה מושבך (שם לט) ואת אחיך תעבוד (שם מ). פירוש כי לא תחסר את המבוקש שלך. ומבוקש של יעקב אבינו ע"ה לא היה רק שורש הברכה. ועל זה כתיב (תהלים קכב, ז) אני שלום וכי אדבר המה למלחמה. ועיין בזוהר הקדוש[17] שדורש זה המזמור על עובדא זו של הברכות: